

JUSTÍCIA INTERGENERACIONAL I DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE: PORTANT EL PLANETA AL LÍMIT

ROBERTO TALENTI

Doctorand en Drets Humans i Política Global
de la Sant'Anna School of Advanced Studies (Pisa)

El concepte de desenvolupament sostenible ha esdevingut un dels més ubics i omnipresents del nostre temps, ja que s'ha integrat de ple en documents internacionals, nacionals i locals, tant de naturalesa jurídica com política. Malgrat això, tal com han assenyalat alguns autors –entre ells, Carlos Castro i Lynley Tulloch–, la difusió global del terme «desenvolupament sostenible» no ha comportat que se n'aclarís la natura ni l'operativitat concreta. La brevetat d'aquest article no permetrà abordar els detalls del debat sobre la naturalesa del desenvolupament sostenible¹ –que autors com Du Pisani o Caradonna han tractat en profunditat–, per la qual cosa ens centrarem en un cas d'anàlisi concret: la incoherència subjacent en la conceptualització que en fa el conegut popularment com a «Informe Brundtland» –o «El nostre futur comú»–, un document publicat per les Nacions Unides el 1987 i considerat el primer en emprar el terme «desenvolupament sostenible». Per tant, aquí em limitaré a analitzar les tensions existents entre els dos elements específics i fonamentals que sustenten aquest concepte: d'una banda, la justícia internacional i, de l'altra, el creixement econòmic global. Aquestes tensions, en general, han estat ignorades per la investigació acadèmica.

Implementar la justícia intergeneracional

La primera definició explícita –i encara àmpliament acceptada– de desenvolupament sostenible apareix en l'esmentat Informe Brundtland, que la tipifica com «el desenvolupament que satisfà les necessitats del present sense comprometre la capacitat de les generacions futures per satisfer les seves pròpies necessitats». Deixant de banda l'enfocament clarament antropocèntric subjacent a aquesta definició, el primer element fonamental que se'n desprèn és la importància que atorga al principi de justícia intergeneracional.

Per descomptat, no és possible oferir una definició única i universalment acceptada de justícia intergeneracional. No obstant això, John Rawls ja afirmava a *Political Liberalism* (1993) que, per assolir qualsevol forma de justícia, és fonamental respectar el que es coneix com a «principi de les necessitats»: la satisfacció de les necessitats bàsiques dels individus és una precondition per a la realització de qualsevol dret humà i constitueix, doncs, el mínim requerit per assolir la justícia. Més encara, com observa Clark Wolf en l'article «Intergenerational Justice, Human Needs, and Climate Policy» del 2009, sempre que el «principi de les necessitats» sigui neutre des del punt de vista generacional –és a dir, que les generacions presents i futures tinguin el mateix dret a satisfer les seves necessitats bàsiques–, és possible aplicar-lo en un context intergeneracional. D'aquesta manera, el

1. És important tenir present que encara es debat si el desenvolupament sostenible és un principi un mitjà o una meta.

principi de necessitats és un instrument que permet establir els mínims necessaris per respectar la consecució de la justícia intergeneracional. En realitat, en aplicar el principi de les necessitats al context intergeneracional, tal com sosté Wolf, podem afirmar que «les nostres activitats actuals són injustes quan no són necessàries per satisfer les necessitats fonamentals actuals i, per tant, posen en perill les necessitats bàsiques de les generacions futures».

Per tant, resulta evident que, per assolir un dels principis objectius establerts per la definició de Brundtland de desenvolupament sostenible, és a dir, la realització de la justícia intergeneracional, és crucial identificar i descartar –de manera més o menys gradual– totes les activitats que no són necessàries per cobrir les necessitats humanes i que, alhora, posen en risc les necessitats de les generacions futures. Tenint tot això en compte, és possible passar al segon element fonamental del concepte de desenvolupament sostenible, el creixement econòmic global, i considerar si assolir aquest objectiu és necessari per a les generacions actuals i si posa en risc les necessitats de les generacions futures.

És possible créixer avui sense posar en risc les generacions futures?

Segons l'Informe Brundtland, gràcies a les millores tecnològiques i d'organització social, el desenvolupament sostenible «no implica límits absoluts» i obre pas a una nova era de creixement econòmic. Conseqüentment, aconseguir «un creixement econòmic més ràpid, tant als països industrialitzats com als països en desenvolupament» es considera

essencial «per evitar catàstrofes econòmiques, socials i mediambientals» i, en darrera instància, per assolir un desenvolupament sostenible. Per tant, des del punt de vista de l'informe que aquí ens ocupa, sembla que el creixement econòmic global és necessari per satisfer les necessitats de les generacions futures i, per això, estaria legitimat en qualsevol cas. No obstant això, fins a quin punt està fonamentada teòricament aquesta posició?

En realitat, l'Informe Brundtland considera que el creixement global és essencial per aconseguir un desenvolupament sostenible,

però ho fa sense aportar cap evidència que recolzi aquesta afirmació. De fet, la idea segons la qual un creixement econòmic mundial continu seria necessari per satisfer les necessitats de les generacions actuals és, en el millor dels casos, controvertida. En efecte, cada vegada hi ha més veus que afirmen que el creixement econòmic és un mal indicador del desenvolupament social i humà (com argumenten Ida Kubiszewski, Angus Deaton i Ronald Inglehart). Encara més, l'antropòleg econòmic Jason Hickel ha observat que, un cop superat un cert llindar, el creixement del PIB afecta negativament el desenvolupament humà. D'això es dedueix que, si bé el creixement econòmic local pot ser necessari per satisfer les necessitats de certes comunitats

en particular, per satisfer les necessitats de les generacions actuals no cal cercar un creixement econòmic mundial sostingut –cosa que també implica el creixement continu dels països industrialitzats–. Un cop assumit aquest punt, podem plantejar-nos seguidament si aquest creixement econòmic posa en perill les necessitats de les generacions futures.

La idea segons la qual un creixement econòmic mundial continu seria necessari per satisfer les necessitats de les generacions actuals és, en el millor dels casos, controvertida

En el llibre de 1972 *Limits to growth*, Dennis Meadows *et al.* van suggerir ja la idea que el creixement global es produeix de manera intrínseca en detriment del medi ambient i, per tant, a costa de les generacions futures. Des d'aleshores, nombrosos estudis s'han sumat a aquesta perspectiva, que subratlla la impossibilitat de desvincular el creixement del PIB de l'ús dels recursos naturals i de la contaminació mediambiental. Per exemple, James Ward *et al.*, a l'article «Is Decoupling GDP Growth from Environmental Impact Possible?», demostren que el creixement econòmic etern no és sostenible, ja que «el creixement del PIB no pot dissociar-se de l'increment en l'ús de materials i energia». En una línia similar s'expressen Hickel i Kallis a l'article de 2019 «Is Green Growth Possible?», quan afirmen que «la reducció d'emissions necessària per aconseguir un augment màxim d'1,5 °C de temperatura no és empíricament viable, tret que es doni un escenari de decreixement». Per la seva banda, Scröder i Storm, a «Economic Growth and Carbon Emissions: The Road to Hothouse Earth is Paved with Good Intentions» (2020), suggereixen que cal posar «límits planetaris» al creixement econòmic i avançar cap al decreixement, «no només en interès de la societat i la natura, sinó també per una qüestió d'interès econòmic».

A la cruïlla

Per tant, sembla que el creixement econòmic mundial difícilment pot considerar-se necessari per satisfer les necessitats fonamentals actuals i, atès que està intrínsecament correlacionat amb l'explotació sense fi dels recursos i la degradació del medi ambient, suposa una amenaça existencial per a les generacions futures. Conseqüentment, si es pren com a referència l'esquema analític de Clark Wolf, podem concloure que el fet de cercar el creixement econòmic mundial és senzillament incompatible amb la realització

de la justícia intergeneracional. Aparentment, com que no és més que un concepte polític al servei d'interessos polítics i sorgit de discussions polítiques, el desenvolupament sostenible no presenta coherència teòrica, ja que deixa de banda, entre altres qüestions, que el creixement econòmic i les emissions d'efecte d'hivernacle no són més que dues cares de la mateixa moneda.

Per acabar, un cop hem assumit que és intrínsecament impossible assolir de manera global el desenvolupament sostenible, ens enfrontem al dilema següent: o continuem en la línia del creixement econòmic global, travessant irremeiablement els límits del planeta i renunciant definitivament a la realització de la justícia intergeneracional o, al contrari, donem prioritat a la realització de la justícia intergeneracional i abandonem definitivament el mantra del creixement econòmic global, transformant el concepte de desenvolupament humà i el principi de les necessitats bàsiques de la nostra generació.

